
Olkusz, st. 2, gm. loco, woj. małopolskie, AZP 98-53/38

Informator Archeologiczny : badania 33, 238-240

1999

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

W dwóch środkowych rowach (II i III) odkryto spagową partię starszego wkopu o powierzchni około 50 m² i pierwotnej miąższości dochodzącej do co najmniej 1 m.

Wypełnisko wkopu stanowił szary piasek, w którym odkryto 1 fragment wylewu i 1 fragment brzośca naczynia ceramicznego. Odkryty humus pierwotny w części południowej badanego obszaru miał miąższość 4-5 cm, w części północnej (od strony jeziora) humus „przechodził” w warstwę ciemnoszarego piasku o miąższości do 50 cm.

Na krańcach rowów III i V odkryto wkop, który wypełniony był dużą ilością luźnych cegieł, pochodzących ze zburzonych XX-wiecznych budynków, stojących dawniej nieopodal.

Obszar objęty nadzorem znajdował się już poza strefa intensywnej działalności budowlano - gospodarczej, związanej z funkcjonowaniem założenia zamkowego. Być może znajdowały się tutaj (zwłaszcza bliżej jeziora) tereny związane z działalnością rolniczą, np. ogrody.

Wobec pozyskania zaledwie 2 fragmentów naczyń ceramicznych trudno określić ściślejszą chronologię ich użytkowania i późniejszych przekształceń terenu, jednak zachodziły one nie wcześniej niż w XVIII w.

Materiały i dokumentacja z badań znajduje się w WKZ w Olsztynie.

Wyniki badań zostaną opublikowane w „Studia Angerburgia”, „Jaćwież”.

OLECKO, st. 2, Plac Wolności 6 C i 6D, gm. *loco*, woj. warmińsko-mazurskie, AZP 18-80/3

- zespół starego miasta (XVI-XX w.)

Nadzór archeologiczny, przeprowadzony w terminie od 8 do 15 października, przez mgr Jerzego Siemaszko (autor sprawozdania). Finansowane przez inwestorów prywatnych. Pierwszy sezon badań. Przebadano powierzchnię 187, 5 m².

Zespół starego miasta w Olecku obejmował rynek o zasięgu określonym w akcie lokacyjnym z 1560 roku oraz przylegające ulice.

Podczas kopania wykopu pod fundamenty budynku stwierdzono, że pierwotna, historyczna zabudowa, istniejąca w tym miejscu od XVI wieku, została całkowicie zniszczona wraz ze wszelkimi strukturami ziemnymi. W wykopie natrafiono jedynie na fundamenty i piwnice budynku, który powstał w XX wieku, zapewne w okresie międzywojennym, zaś uległ zniszczeniu w 1945 roku. O późnej metryce budowli świadczą detale konstrukcyjne oraz wydobyte artefakty (butelki po piwie, fragment roweru, ceramika kamionkowa, fragmenty. wodomierzy). Te ostatnie ewidentnie pochodzą z okresu dwudziestolecia międzywojennego. Najwyraźniej podczas kopania wykopu pod dwudziestowieczny budynek, o rozmiarach zbliżonych do obecnie powstającego, zniszczono i usunięto wszelkie elementy starszej zabudowy, wraz z warstwą kulturową i zabytkami. W tej sytuacji nie natrafiono w wykopie na żadne struktury archeologiczne.

Materiały i dokumentacja z badań znajduje się u WKZ w Olsztynie.

Nadzór został zakończony.

OLKUSZ, st. 2, gm. *loco*, woj. małopolskie, AZP 98-53/38

- miasto nowożytne

Sondażowe badania archeologiczne, przeprowadzone w terminie od 15 do 24 września, przez dr Dariusza Rozmusa (autor sprawozdania), w celu weryfikacji badań georadarowych z 1998 roku. Finansowane przez Urząd Miasta w Olkuszu. Pierwszy sezon badań. Przebadano powierzchnię 9 m².

Stwierdzono podczas badań, że około 70% powierzchni obszaru przeznaczonego pod wykop zajmowała instalacja wodociągowa z początku XX wieku. Nadmienić trzeba, że wspomniana powyżej instalacja nie posiada zachowanej dokumentacji technicznej. Prawdopodobnie instalacja ta powstała w latach 1904-1906 w trakcie budowy wodociągu z Witeradowa.

W pozostałej części wykopu stwierdzono fragment nienaruszonego układu nawarstwień z okresu od końca XVIII wieku poprzez wiek XIX.

Układ nawarstwień przedstawiał się następująco:

1. płyty piaskowcowe - współczesny poziom rynku;
2. podsypka piaskowa - poziom współczesny (koniec lat 60 -tych XX w.);
3. wylewka betonowa - poziom współczesny (koniec lat 60 -tych XX w.);
4. podsypka piaskowa - pojedyncze płyty bruku betonowego - druga połowa XX w.;
5. warstwa zasypiskowa - początek XX w.;
6. warstwa zaprawy wapiennej powstała podczas budowy instalacji wodociagowych;
7. warstwa zasypiskowa - w spągu warstwa wyrównawcza - bruk nr I z kamienia i cegły - XIX w. Poziom niwelacji - 366, 43 m n.p.m.;
8. warstwa z węglem drzewnym i kawałkami drewna odłożona na bruku nr 2 - XIX w.;
9. bruk nr II - wyłożony z margla wapiennego - połowa XIX w. Poziom niwelacji - 365,93 m n.p.m.;
10. podsypka pod bruk - szarobrazowa ziemia;
11. bruk nr III - płaskie kamienie, galena, gierzyna oraz rozlasowany czerwony piaskowiec - pierwsza połowa wieku XIX (do bruku użyto materiału z hałd). Poziom niwelacji - 365, 51 m n.p.m.;
12. warstwa przypuszczalnie z okresu rozbiórki ratusza - prawdopodobnie lata 30-te XIX w.;
13. bruk nr IV - kamienie, galena, gierzyna oraz rozlasowany czerwony piaskowiec - pierwsza połowa wieku XIX lub koniec XVIII (do bruku użyto materiału z hałd), powstał on poprzez zasypianie grzędawiska. Poziom niwelacji - 365,35 m n.p.m.;
14. warstwa zastoiskowa z kawałkami drewna - prawdopodobnie zasypane stawy z wieku XVIII widoczne na ikonograficznych przekazach przed wschodnią fasadą ratusza;
15. oglejona warstwa zastoiskowa - prawdopodobnie zasypane stawy z wieku XVIII widoczne na ikonograficznych przekazach przed wschodnią fasadą ratusza;
16. wytrącenia orsztynowe;
17. piasek calcowy.

Najciekawsze okazały się poziomy bruku odkryte w tym układzie nawarstwień. Do zrobienia bruków (lub poziomów wyrównawczych) nr III i IV użyto kamieni oraz dużej ilości materiału odpadowego z hałd po działalności hutniczej czyli gierzyny, innych żużli i rudy ołowiowej. Bruk drugi (II) wykonano z łupanego margla wapiennego w XIX wieku już po rozebraniu ratusza. Warstwy archeologiczne podścielone były osadami pochodzącymi z zasypanych stawów, widocznych na akwareli Vogla z 1792 roku po wschodniej stronie ruin ratusza.

Układ nawarstwień został zniszczony przez wkopy pod studzienkę kanalizacyjną z cegły maszynowej, związaną z wspomnianą powyżej instalacją wodociagową. Żadna budowla sytuowana w tym miejscu na powierzchni rynku nie jest widoczna ani na archiwalnej fotografii rynku z roku 1892 ani na fotografii z lat 60-tych XX wieku.

W warstwach datowanych od końca XVIII wieku i w obrębie wieku XIX występuje typowy materiał miejski - ceramika, fragmenty szkła, resztki kafli, kości zwierzęce. Zwraca uwagę znaczny udział zabytków związanych transportem konnym - podkowy, fragmenty uprząży (kantar, skórzane rzemienie).

Górnicy charakter miasta poświadczają liczne znaleziska gierzyny, bryłki ołowiu oraz grudki rudy. Zostały one jako materiał z hałd użyte do zasypiania grzędawiska, które znajdowało się na miejscu znanych z ikonografii osiemnastowiecznej stawów (bruk nr IV).

Podczas eksploracji do głębokości względnej - 275 cm nie stwierdzono nawarstwień średniowiecznych. Tłumaczyć to można istnieniem w tym miejscu stawu, którego skraj-brzeg zachodni odsłonięto. Podczas jego kopania zniszczono wcześniejszy układ nawarstwień.

Badania te unaocznily, że ostateczną instancją orzekającą o istnieniu reliktyw o charakterze archeologicznym mogą być sami archeolodzy po przebadaniu danego odcinka. Postulowany w wynikach badań georadarowych narożnik ratusza okazał się być narożnikiem studzienki kanalizacyjnej o wymiarach ściany 210 cm. Należy przypuszczać, że relikty ratusza znajdują się około 2 m w kierunku zachodnim od miejsca prowadzenia badań, pod płytą rynku. W grudniu 1999 r. podczas nadzoru archeologicznego nad wymianą instalacji oświetleniowej w zachodniej części rynku stwierdzono w bardzo wąskich (60-70 cm) i płytkich (do 50 cm) wykopach pod instalacje występowanie usytuowanych prostopadle do osi wykopów koron trzech murków.

Są one najprawdopodobniej resztkami ścian dwóch bezstylowych przybudówek ratusza miejskiego. Odkrycie pozostałości nawarstwień stawów znanych z przekazów ikonograficznych, które znajdowały się przed ratuszem oraz fragmentów murków z dobudówek ratusza określa w tej chwili precyzyjnie miejsce położenia samego ratusza. Trzeba mieć jednak świadomość, że relikty tej budowli mogą być bardzo zniszczone przez istniejącą na rynku do lat 60 - tych dwudziestego wieku wieżę ciśnienia, którą zbudowano nieopodal miejsca gdzie jak przypuszczamy znajdował się ratusz miejski.

Materiały przechowywane są w Muzeum Okręgowym w Olkuszu, dokumentacja w Muzeum Archeologicznym w Krakowie i u Miejskiego Konserwatora Zabytków w Olkuszu.

Olsztyn, st. 1, gm. *loco*, woj. śląskie, AZP 88-50/1 – patrz: późne średniowiecze

Olsztyn, st. XXIV, Targ Rybny, gm. *loco*, woj. warmińsko-mazurskie – patrz: późne średniowiecze

OLSZTYN, st. XXIV, wykopy 11 h i 11 j, gm. *loco*, woj. warmińsko-mazurskie

- stare miasto - rejon murów obronnych, zasypana fosa z XVIII-XX w.

Nadzory archeologiczne, przeprowadzone w terminie 29 listopada 1998 r. i od 6 do 17 maja 1999 r., przez mgr Adama Mackiewicza (autor sprawozdania, ARCHEO-ADAM). Finansowane przez Gminę Olsztyn. Drugi sezon badań. Nadzorowano wykopy liniowe o łącznej długości około 50 m.

W trakcie prac ziemnych wykonano trzy wykopy, przy czym przed przystąpieniem archeologa do pracy jeden z nich został wykonany już wcześniej i częściowo zasypany. Dlatego też właściwym nadzorem objęto dwa wykopy, które zadokumentowano rysunkowo i fotograficznie. Ponieważ nadzorowane wykopy w konsekwencji łączą się z kanalizacją odwodnieniową wykonaną w 1994 roku (wykopy 11 h do, 11 g), dlatego też nie nadawano im osobnej numeracji, oznaczając je odpowiednio, jako wykopy od 11 h do 11 j. Wykop 11 i poprowadzony był w terenie o stosunkowo dużej deniwelacji wynoszącej 0,9 m na odcinku 18 m. W obrębie tego wykopu wystąpiły jedynie nawarstwienia zasypiskowe powstałe w wyniku zasypania fosy w latach 1841, 1846 i 1854, a także w drugiej połowie XIX wieku. Świadczy o tym brak ruchomego materiału zabytkowego, a także występowanie pojedynczego gruzu ceglanego w spągu profilu, przy czym gruz ten pochodził z cegieł nie starszych niż XVII-XVIII-to wieczne. W wykopie 11 j, oprócz nawarstwień zasypowych uchwycono także warstwę calcową w postaci jasnobrunatnej zbitej gliny zwałowej, stanowiącej podłoże pierwotnego naturalnego wyniesienia, które częściowo zostało wykorzystane przy budowie baszty - przy ulicy Lelewela - w pierwszej linii murów miejskich, tzw. murów wysokich. W obrębie omawianego wykopu uchwycono stosunkowo niewielkiej miąższości nawarstwienia niwelacyjno-zasypiskowe, których spąg opada w kierunku północno-wschodnim, a więc zgodnie z kierunkiem nachylenia pierwotnego terenu w czasach funkcjonowania fosy. Ich miąższość waha się od 1,1 m w części południowo-za-